

Muutoksessa ja muutoksesta elävä diakonia

Hyvät diakonian ystävät, lämpimästi tervetuloa viettämään yhteistä päivää ja juhlistamaan Diakonian tutkimuksen seuran 20. vuotta. Tänään saamme kokoontua yhteiseen päivään pohtien diakonian luonnetta ja käytänteitä sekä yhteiskunnallisten muutosten vaikutusta diakoniaan.

Aikaisemmin tänä vuonna olemme saaneet tutustua monia diakonian tutkijoita ja kentän väkeä ilahduttaneeseen kirjaan *Diakonia. Nyt*. Saara Huhnantin ja Veera Walleniuksen (2022) toimittamasta kirjasta lukijalle piirtyy vahvasti kuva diakonian monialaisuudesta ja kyvykkyydestä tehdä rajoilla olevaa diakoniaa. Diakoniasta, joka osin ylittää perinteisiä rajoja ja ymmärrystä siitä, mitä diakonia on. Kirjan kokonaisuus muistuttaa vahvasti, että diakonia on laaja-alaista ihmisen kohtaamista ja tukemista, jota tekevät moninaiset ammattiryhmät niin kirkoissa kuin kirkon liepeilläkin, niin järjestöissä kuin laajemminkin kolmannella sektorilla. Esipuheessa Huhnantti ja Wallenius (2022, 7) toteavat seuraavasti diakoniatyöstä: ”Työtä ohjaava peruseriaate on pysynyt pitkälti samana, ja kaikki mitä diakoniatyöstä on aiemmin kirjoitettu, on edelleen totta.” He jatkavat myöhemmin: ”Aina tulee uusi ”nyt”, toistaen jotain menneisyydestä, mutta kuitenkin uutena ja erilaisena”.

Koen, että tänään olemme hyvin konkreettisella tavalla tällaisessa ”nyt”-hetkessä, jossa diakonian juhluvuoden kunniaksi katsomme osin myös menneisyyteen. Samalla tutkimus virittyy vahvasti kohti tulevaisuutta. Tutkimuksen seuran vahvat juuret luotiin ja rakennettiin kaksikymmentä vuotta sitten. Seuran ensimmäiseksi puheenjohtajakasi valittu Mikko Malkavaara sanoitti ensimmäisessä diakonian tutkimuksen päivän puheessaan, että diako-

nia ja sen tutkiminen eivät tyhjenny vain diakonian profession tutkimukseen: diakonia tulisi nähdä ja ymmärtää laajemmin asenteena, aatteena, liikkeenä ja tehtävänä. (Malkavaara, 2022.) Osaltaan juuri tällaisessa samanlaisessa hetkessä olemme nyt. Kuitenkin uudistuneina, uusien ajatusten ja avausten kanssa, rakentaen ja sitoutuen siihen monitieteiseen lähtökohtaan, joka seurana perustamiskokouksessa lausuttiin huhtikuussa vuonna 2002. Laaja-alaisuus, monitieteisyys ja ilmiölähtöisyys ovat seurana kulmakivet, joiden varaan on hyvä rakentaa myös tulevaisuuden tutkimusta diakonian saralla.

Tänään kuitenkin yksi merkittävä diakonian teologian tarkastelija, professori Antti Raunio on poissa. Monet diakonian tutkijat muistavat hänet kenties teoksesta Järki, usko ja lähimmäisen hyvä tai köyhyyden ongelmia käsittelevistä artikkeleista. Tänään jotakin erityistä yhdistyy myös siinä, että samaan aikaan, kun me täällä pohdimme diakonian ulottuvuuksia ja tulevaisuutta, professori Antti Raunio siunataan haudan lepoon. Syvällisenä ajattelijana Antti Raunio (2020, 43) kirjoitti kirkon pastoraalisesta roolista. Sielunhoidon teologia -kirjan artikkelissaan hän kirjoittaa lohdutuksesta näin:

Jumala on asettanut lohdutuksen kirkossa ”kaikkialle” niin, että hän itse puhuu ihmisen kanssa sekä papin suulla saarnatuolista että naapurien, hyvin ystävien, miehen ja vaimon, isännän ja palvelijan samoin kuin äidin ja isän kautta. Lohdutuksen sana on voimakasta, koska sekä papin että lähimmäisen lohduttavissa sanoissa Jumala itse puhuu heidän kauttaan ihmisen kanssa.

Edellä luettu katkelma tuo esille professori Raunio paneutuneisuuden Luther-tutkimukseen, mutta näky lähimmäisyydestä ja lohdutuksesta tuovat tekstin vahvasti myös laajemman sielunhoidon ja diakonian kontekstiin. Muiden ihmisten ja kohtaamisten kautta syvimpana ja perimmäisimpänä lohduttajana toimii Kristus itse.

Katkelma Raunio kirjoituksesta edustaa osaltaan kenties kaikkein perinteisintä määritelmää diakoniasta. Diakonia tulee ymmärretyksi osaltaan kristillisenä työnä, jota kristityt ihmiset tekevät kristillisissä organisaatioissa. Lähimmäisyyden kautta diakonian ymmärrys kuitenkin ulottuu rakastavaan ja lohduttavaan asenteeseen ihmisten välillä laajemminkin. Näky diakoniasta laajenee myös silloin, kun diakonia nähdään työnä, jota moninaiset ihmiset tekevät vaikkapa kristilliset arvot omaavassa organisaatioissa. Tällöin organi-

saation arvot luovat työn sisältöä ja motiiveja, mutta itse työn tekeminen ei ole yksilön katsomuksesta riippuvaista.

Hahmottelen tässä erilaisia ajatuksia ja määritelmiä diakoniasta ja sen ymmärtämisestä, jotta saamme ajatusta siitä moninaisesta kentästä, joka asettuu diakonian tutkimuksen kiinnostuksen kohteeksi. Osaltaan diakonian moninainen, monialainen ja poikkitieteellinen tutkimuskenttä syntyy diakonian ja diakoniatyön käytänteistä tässä päivässä. Mutta yhtä lailla diakonian tutkimuksen kohteeksi voivat asettua myös historia, raamatuntekstit ja kirkon opinvaikutus diakonian muotoutumiseen tai vaikkapa yhteiskunnallinen ymmärrys diakoniasta eri aikakausina. Kaikki mitä on kirjoitettu, on edelleen totta, mutta ”nyt”-hetki on myös muutoksen hetki.

Tuoreessa artikkelissaan professori Trygve Wyller (2022) huomauttaa, että diakonian tutkimuksessa yksi seikka on jäänyt varsin ohuelle huomiolle: tutkijan position analysointi ja auki kirjoittaminen. Kontekstualisoidessa tutkimusta, sen taustaa ja erilaisia vaikutustekijöitä, olisi olennaista myös analysoida miten tutkija itse, tutkijan rooli ja osallisuus vaikuttavat tutkimuksen syntyä ja tulosten muotoutumiseen. Tämän vuoksi on vähintäänkin kohtuullista, että kerron oman tutkimustaustani olevan käytännöllisessä teologiassa, erityisesti pastoraaliteologiassa. Se mitä diakonia on ja vaikuttaa tässä päivässä on osaltaan selkeästi osa myös oman oppiaineeni tutkimusta. Itse ajattelen, että tämä perinne on vain yksi siivu diakonian tutkimusta, mutta omat tutkimusjuureni vaikuttavat vahvasti siihen, mitä ajattelen tutkimuksesta juuri tänään.

Perinteisesti käytännöllisessä teologiassa tutkimustuloksia on tulkittu kirkon opin tai kristillisen uskon näkökulmista. Viime vuosina on kuitenkin etsitty yhä vahvemmin myös näistä näkökulmista vapaita tulkintoja. (Vähäkangas, 2022.)

Esimerkiksi henkilökohtainen teologia – personal theology – lähtee ajatuksesta, että jokainen ihminen on teologi. Teologia rakentuu siellä, missä yksilö rakentaa omaa merkitysjärjestelmäänsä. Teologia on sitä hetkeä, rakentamista, alati muuttuvaa yksilön kokemusta omasta perimmäisistä arvoista, pyhän hetkestä, jossa arki kohtaa transsendentin ulottuvuuden. Jos tutkimuksen lähtökohdaksi otetaan tämänkaltainen teologinen diskurssi, jossa teologia lähtee rakentumaan ruohonjuuritasolta eikä ulkopuolelta tulevana oppina (ks. Tromp & Ganzevoort, 2009; Gortner, 2013), olemme uudenlaisten teemojen parissa myös diakonian tutkimuksessa. Diakonian teologian määrittely ei

nähdäkseni ole teologien ”omaisuutta” vaan ymmärrys diakonian teologista tulisi lähteä yhdessä rakennetusti diakonian todellisuudesta käsin. Tällainen ote kutsuu kanssatutkijuuteen sekä kentän toimijoiden että diakonian asiakkaiden kanssa. Oli sitten kyse diakonian tutkimuksesta tai diakonian teologian määrittelystä, olennaista nähdäkseni on, että ymmärrys nousee yhdessä rakennettuna, tulkittuna ja ymmärrettynä. Tällöin monitieteellisyys kasvaa ja tulee ravituksi myös diakonian tutkimuksessa.

Diakonian ja suomalaisen arjen kontekstissa, jossa moni ihminen on ajautunut kauemmas kirkosta, hengellisistä yhteisöistä ja kielenkäytöstä, jota tässä ympäristössä on totuttu käyttämään, kaivataan ja tarvitaan yhteistä kieltä. Yhteisen kielen ja terminologian kautta siltoja voidaan rakentaa sen sijaan, että vahvistettaisiin erilaisuuden diskurssia. Professori Ninna Edghard (2021) on osaltaan sanoittanut, että tällainen kieli löytyy eksistenssin – olemassaolon – kielestä. Kun puhumme ja jaamme eksistentiaalisten teemojen ja elämän merkityksellisyyden kysymyksiä, olemme tulleet sellaiselle kielenkäytön alueelle, joka on ihmisyydelle yhteistä. Merkityksellisyyden aseointi diakonian teologian keskiöön kutsuu meitä yhdessä tutkimaan, tutkailemaan ja määrittelemään diakoniaa yhä uudelleen ja uudelleen. Tällöin tutkimuksellinen käsityksemme siitä, mitä diakonia on alati muuttavassa ”nyt” hetkessä saa kasvaa ja avartua diakonian muutoksen ja moninaistumisen mukana.

Diakonian juhluvuoden – ja diakonian tutkimuksen seuran hieman pienemmän juhluvuoden – kunniaksi, haastan meistä jokaisen pohtimaan: Mil-laista uutta diakonian tutkimusta haluamme tehdä juuri tänään, jotta ymmärrämme huomisen diakoniaa? Mitä sellaista diakonian tutkimuksessa tulisi tehdä, joka avaisi ymmärrystä laajemmalle siitä mitä diakonia on? Miten diakoniasta voi ja tulisi viestiä niin, että se olisi tunnistettavissa monialaisesti?

Diakonian tutkimuksen seuran puheenjohtajan avauspuhe diakonian tutkimuksen päivässä 25.11.2022.

Kirjallisuus

- Edgarth, N. (2021). *Praktisk teologi i ny skenad*. Svensk Teologisk Kvartalskrift, 97(1), 5–26. <https://doi.org/10.51619/stk.v97i1.22512>
- Gortner, D. T. (2013). *Varieties of personal theology: Charting the beliefs and values of American young adults*. Routledge: London.
- Huhanantti, S. & Wallenius, V. (2022). Johdanto. – S. Huhanantti & V. Wallenius (toim.) *Diakonia. Nyt. Näkökulmia vaikuttavaan auttamistyöhön*. Helsinki: Kirjapaja, 6–21.
- Malkavaara, M. (2022). (2022). Diakonian tutkimuksen seuran perustaminen ja sen varhaisvaiheet. *Diakonian tutkimus*, 1, 50–68. <https://doi.org/10.37448/dt.119726>.
- Raunio, A. (2020). Keskinäinen lohdutus – Pastoraalisuus kirkkoa määrittävänä piirteenä. – I. Peltomäki, S-M Saarelainen & J. Salminen (toim.), *Sielunhoidon teologia*. Helsinki: Kirjapaja, 40–59.
- Tromp, T. & Ganzevoort, R. R. (2009). Narrative competence and the meaning of life. Measuring the quality of life stories in a project on care for the elderly. – L. J. Francis, J. Astley & M. Robbins (toim.), *Empirical theology in texts and tables. Qualitative, quantitative and comparative perspectives*. Leiden: Brill, 197–216.
- Vähäkangas, A. (2021). Searching for the missing theology in the Nordic discussion of practice. *Studia theologica - Nordic Journal of Theology*, 75(1), 52–66. <https://doi.org/10.1080/0039338X.2021.1914918>
- Wyller, T. (2022). Embodied spiritualities. Methodologies, practices, and the issue of generous Christianities. *Diakonia*, 21(1), 61–78. <https://doi.org/10.13109/diac.2021.12.1.61>